

Ціщик Р.В.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, ревізії та аналізу
Тернопільського національного економічного університету**Котис Н.В.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та публічного управління
Тернопільського національного економічного університету

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У статті визначено сутність та функціональне навантаження логістичного сектора економіки. Проаналізовано основні статистичні показники, які характеризують логістичний ринок України. Досліджено структурні складові вітчизняного логістичного ринку. Визначено фактори, які впливають на функціонування національної логістичної системи. Виявлено тенденції та перспективи розвитку логістики в Україні. Запропоновано заходи, які сприятимуть розвитку вітчизняного логістичного ринку.

Ключові слова: логістика, логістичний ринок, логістична система, логістичні послуги, логістичний сектор економіки, логістична галузь.

В статье определены сущность и функциональная нагрузка логистического сектора экономики. Проанализированы основные статистические показатели, характеризующие логистический рынок Украины. Исследованы структурные составляющие отечественного логистического рынка. Определены факторы, которые влияют на функционирование национальной логистической системы. Выявлены тенденции и перспективы развития логистики в Украине. Предложены мероприятия, способствующие развитию отечественного логистического рынка.

Ключевые слова: логистика, логистический рынок, логистическая система, логистические услуги, логистический сектор экономики, логистическая отрасль.

Постановка проблеми. Глобалізація економічних відносин, розвиток та створення нових міжнародних транспортних коридорів, торгово-транспортних мереж, розширення логістичної інфраструктури, експансія технологій підтверджують бурхливий розвиток світового логістичного ринку. У сучасних умовах зростання обсягів логістичних послуг, характерних для розвинених країн, відслідковується уже практично у всіх державах, які залучені у міжнародну торгівлю товарами і послугами.

Логістика в Україні розвивається відповідно до світових тенденцій, здійснюючи вагомий вплив на національний економічний потенціал, стимулює розвиток взаємопов'язаних і суміжних галузей, виступаючи індикатором конкурентоспроможності нашої держави у світі.

Незважаючи на позитивну динаміку та значний потенціал, вітчизняна логістика перебуває на етапі формування та консолідації. Темпи розвитку логістики в Україні є нижчими порівняно зі світовими темпами розвитку цієї галузі, що зумовлює відставання від світових логістичних процесів, недостатній рівень використання можливостей, втрату конкурентних позицій.

Це актуалізує дослідження сучасного стану та особливостей вітчизняного логістичного

ринку, його структурних складових, основних тенденцій і перспектив розвитку в умовах відкритості економіки України та високої залежності від глобальних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Фундаментальні основи логістики та окремі проблеми логістичної діяльності вивчали провідні зарубіжні вчені-економісти: Д. Бауерсокс, М. Бернон, Р. Каплан, Д. Дж. Клос, М. Крістофер, Р. Купер, Д. М. Ламберт, Б. Лапідус, Ф. Пфоль, Дж. Сток, Д. Уотерс, А. Харрісон, Р. Хоук, Дж. Шапиро та інші.

Проблеми логістичного функціонування ринкових суб'єктів та окремі теоретичні та прикладні аспекти розвитку ринку логістики розкривали такі вітчизняні та російські науковці, як: Ю. Аванесов, А. Баскин, А. Гаджинський, Х. Гізатуллін, М. Гордон, М. Григорак, В. Дибська, О. Дунаєв, І. Желябін, А. Зирянов, О. Зуєва, Л. Ібрагімов, Є. Крикавський, Ф. Крутіков, Ю. Неруш, С. Нікшич, О. Проценко, Н. Ратнер, С. Саркісов, Ч. Сковронек, С. Уваров, Н. Фасоляк, Н. Хвищун, Н. Чухрай та багато інших.

Проте незважаючи на значну кількість досліджень у даному напрямку, існує низка проблем, які досі виступають предметом дискусій та обговорень вчених-економістів, зокрема

щодо структури та тенденцій розвитку логістичного ринку України.

Метою статті є на основі статистичного аналізу визначити тенденції розвитку логістичного забезпечення в Україні, дослідити сучасний стан, структуру, проблеми та перспективи розвитку вітчизняного логістичного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Становлення логістики в Україні характеризується прогресивною динамікою, про що свідчить національний індекс її ефективності (Logistics Performance Index – LPI) [1]. Цей показник вперше було визначено у 2007 році. У 2015 році уже впр'яте проведено моніторинг тенденцій і ступеня розвитку логістики серед 160 країн світу, де Україна посіла 80 місце (2,74 бали), тоді як у 2010 році вона була 102-ою у рейтингу (2,57 бали) (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Динаміка індексу ефективності вітчизняної логістики за 2007-2016 рр.

Рік	Місце	Бал
2007	73	2,55
2010	102	2,57
2012	66	2,85
2014	61	2,98
2016	80	2,74
Середній показник за 2010-2016 рр.	74	2,81

Джерело: сформовано на основі [1]

За дослідженням LPI найбільш розвиненим напрямком вітчизняної системи логістики є своєчасність поставок вантажів – 54-ге місце (3,51 бали), а найменш розвиненим – митна логістика – 116 місце (2,34 бали) [1].

У той же час, на думку 37% експертів «Українського логістичного альянсу», нинішній стан

ринку логістики знаходиться в стані стагнації, а 34% вважає, що він пройшов етап становлення і розвивається [3].

Спробуємо пояснити причини розходження думок науковців. Основними статистичними показниками логістичної галузі України є частка логістичних послуг у світовому ВВП, індекс цін логістичного ринку; кадрове забезпечення логістики, інвестиційний потенціал логістичного сектора економіки України та інші.

Щоб визначити частку вітчизняних логістичних послуг у світовому ВВП, проаналізуємо цей показник для окремих країн, у загальному по Європі, північній та південній Америці та у середньому по світу (табл. 2).

Отже, для частки логістичних послуг України у світовому ВВП у 2016 році склала 15,3%.

Проте, згідно офіційної вітчизняної статистики, частка транспорту, складування, поштової та кур'єрської діяльності склала 6,56% від загальної вартості ВВП. І протягом десятирічного періоду вона не перевищувала 8% (рис. 1).

Аналіз динаміки ВВП України у вартісному вираженні і динаміки питомої ваги підприємств транспорту, складського господарства, поштових та кур'єрських послуг (по суті обсягів логістичних послуг) у структурі внутрішнього продукту підтверджує, що ситуація на логістичному ринку є стабільною і не зазнає значного погіршення. Проте ці показники не дають інформації про реальний стан логістичного ринку.

Аналіз статистичних даних про обсяги перевезень вантажів всіма видами транспорту має чітко виражений тренд спаду, починаючи з 2011 року (рис. 2).

Зменшення вантажопотоків означає зниження обсягів логістичної діяльності і свідчить про стагнацію чи навіть деградацію. Рівень маржинальності логістичного бізнесу мінімально допустимий і більшість логістичних

Таблиця 2

Частка логістичних послуг у світовому ВВП, %

Країна	Частка логістичних послуг у світовому ВВП, %
Російська Федерація	19
Республіка Білорусь	12
Республіка Казахстан	16
Республіка Молдова	17
Країни Балтії (середній показник)	12,1
Північна Америка (середній показник)	8,67
Південна Америка (середній показник)	11,9
Європа (середній показник)	9,2
Азія (середній показник)	13,5
Інші країни (середній показник)	17,5
У середньому по країнах світу	11,7
Україна	15,3

Джерело: сформовано на основі [2; 3]

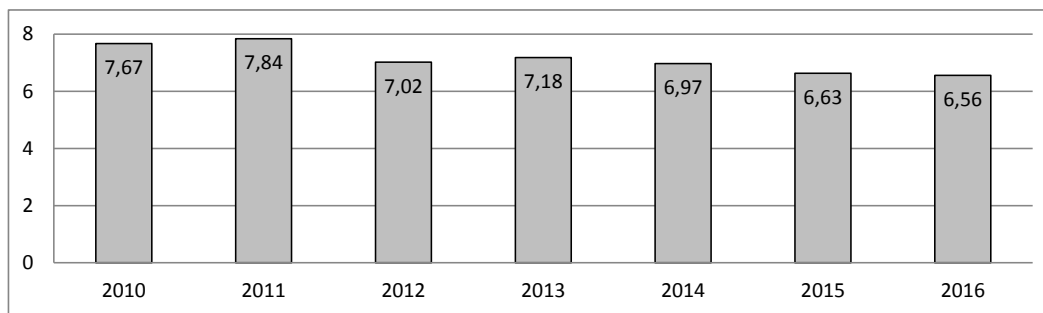

Рис. 1. Питома вага транспорту, складського господарства, поштових та кур'єрських послуг у структурі ВВП України, %

Джерело: сформовано на основі [4]

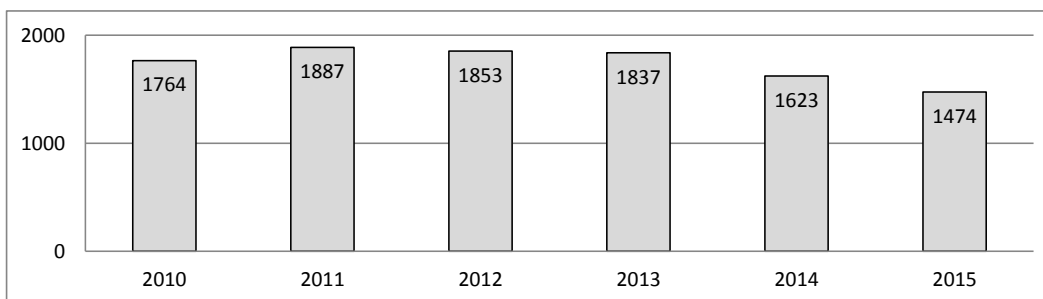

Рис. 2. Динаміка обсягів перевезень вантажів в Україні, млн. т

Джерело: сформовано на основі [4]

операторів працюють майже у межах рівня беззбитковості.

На тлі зростання ВВП скорочення питомої ваги об'ємів перевезень свідчить про те, що частина підприємств перейшли від аутсорсингу у логістиці до інсорсингу, тобто, відійшли назад у економічному розвитку.

З іншого боку, за останні два роки на вітчизняному ринку логістичних послуг стався якісний зсув – зміна філософії та логістичного мислення. Останніми роками багато компаній усвідомили, що логістика це реальний інструмент підвищення ефективності бізнесу. Активне залучення українських підприємств до глобальних ланцюгів постачань, вихід вітчизняних виробників на світові ринки, наслідки військових дій тощо змусили топ-менеджмент промислових, сільськогосподарських, торгових і сервісних підприємств звернути увагу на логістику свого бізнесу, організацію логістичних процесів (закупівель, виробництва, розподілу) та можливість зменшення своїх логістичних витрат за рахунок ефективної співпраці (партнерства) з логістичними операторами. Наслідками таких змін стало зростання вимог до якості логістичних послуг, гарантій надійності доставки товарів, безпечності вантажоперевезень і прозорості бізнес-процесів. Також варто відзначити підвищення рівня організованості, суттєве зрос-

тання застосування інформаційних технологій, комплексності надання логістичних послуг.

Логістика фінансує близько 15% надходжень до бюджету від виробничої сфери і забезпечує близько 40% вітчизняного ринку послуг [5]. Отже проаналізуємо обсяг ринку логістичних послуг та розрахуємо темп приросту (рис. 3, рис. 4).

Можна зробити висновок, що обсяг ринку логістичних послуг зростає. Найбільше значення простежується у 2015 році.

За останні роки суттєво зріс сегмент поштової логістики, не в останню чергу це пов'язано з розширенням асортименту послуг і підвищенням якості сервісів, перш за все, лідерами сегмента. Ринок контрактної логістики істотно видозмінився з появою пропозицій інтегрованої логістики. Необхідно відзначити, що і експедиція вантажу трансформується в логістичну послугу для вантажовласників.

Також важливим показником, що характеризує розвиток логістичного ринку, є динаміка цін на логістичні послуги (рис. 5)

Графік ілюструє, що інфляційні зрушення мало впливають на цінову категорію ринку логістичних послуг. Значне зростання спостерігається у тарифах на залізничні перевезення (+ 35%) та поштові послуги (+ 20%), тоді як ціни на інші види транспорту та зберігання послуг

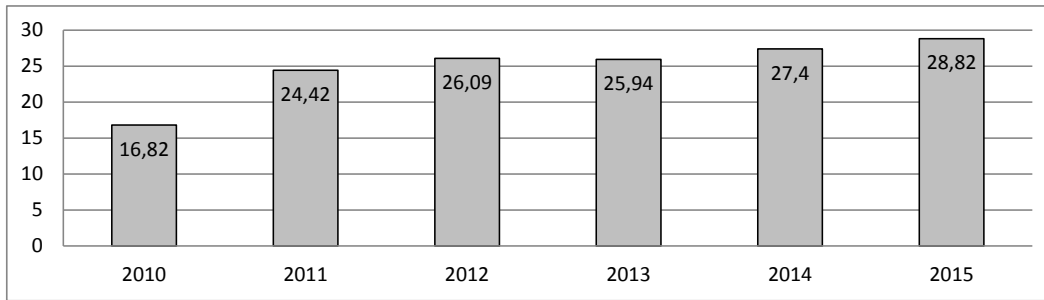

Рис. 3. Динаміка обсягу ринку логістичних послуг України за 2010–2015 роки, млрд. грн.

Джерело: сформовано на основі [4; 5]

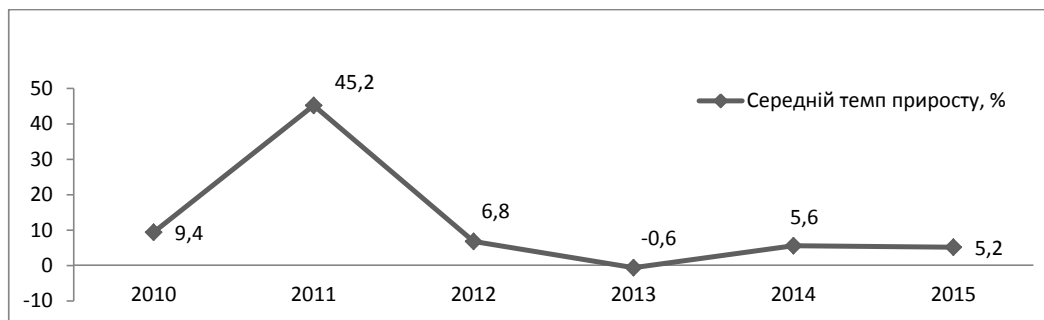

Рис. 4. Темп приросту обсягу ринку логістичних послуг за 2010–2015 роки

Джерело: сформовано на основі [4; 5]

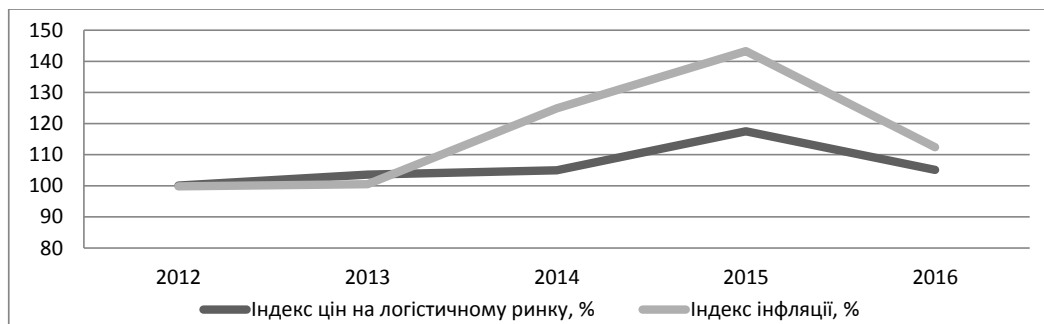

Рис. 5. Динаміка індексу цін логістичного ринку та інфляції в Україні

Джерело: сформовано на основі [4; 5]

зросли лише на 10-13%. Також слід зазначити, що даний показник відображає лише тенденцію до того, що логістична індустрія піддається впливу загальних змін у соціально-економічній системі України.

Інтеграція в ЄС та його зростаючі вимоги заохочують до капітальних вкладень у логістичний сектор економіки. Так у 2016 році 64% та 32% інвестицій спрямовані відповідно на наземне транспортування та зберігання. Що стосується іноземних інвестицій, то у порівнянні з 2015 роком їх рівень збільшився на 17,1% і склав 4,406 млрд. дол. США у 2016 році, з них 524,9 млн. дол. США надійшло у логістичний сек-

тор [5]. На жаль, логістика не настільки приваблива для іноземного інвестора, як, до прикладу, агропромисловий комплекс чи ІТ сектор. Найбільший обсяг інвестицій надходив із Російської Федерації, Кіпру та Великобританії. Цікаво, що саме Україна визначила пріоритетні напрямки для інвестування на логістичний ринок.

За світовою практикою виділяють такі варіанти сегментації ринку логістичних послуг:

- включає транспортно-експедиційні послуги, комплексні логістичні рішення та управління ланцюгами поставок;
- передбачає поділ на такі сегменти: міжнародну та внутрішню експрес-доставку, переве-

зення приватного та службового майна, міжнародні та внутрішні вантажоперевезення;

– виділяє експедиційні послуги, транспортну логістику [6, с. 21; 7, с. 72; 8].

Проте, ринок логістичних послуг в Україні слабо структурований. Слід зауважити, що відсутня повна і достовірна інформація про його структуру.

Оскільки немає єдиної методології сегментації вітчизняного логістичного ринку, пропонуємо провести дослідження щодо таких сегментів: транспортна логістика, логістика зберігання, договірна (контрактна) логістика.

В останні роки Державна служба статистики України веде облік транспортної логістики у таких секторах: транспорт (дорожній, залізничний, водний, повітряний та трубопровідний); складські приміщення; кур'єрська та поштова діяльність [4].

Загальна потужність українського ринку транспортних та логістичних послуг складає 438,740 млрд. грн. Більша частина вантажних перевезень припадає на наземний транспорт – 97%, а решта 3% розподіляються між водними та повітряними перевезеннями. Найбільша частка належить автотранспорту – 75,92%, що переважає на внутрішньому ринку [4; 9].

Це вказує на орієнтацію української транспортної логістики на внутрішній попит. У міжнародних перевезеннях ситуація дещо відрізняється. Найбільша частка 35% належить авіаційному та морському транспорту, 20% – залізничним перевезенням, решта – перевезення автотранспортом (8%) та річковими видами транспорту (2%) [5; 9].

На основі проведеного аналізу можна відзначити зменшення тенденції обсягів вантажних перевезень за останні роки. На це вплинули кілька факторів: економічна криза; дестабілізація політичної ситуації; втрата внутрішніх та зовнішніх ринків. Для транспортного ринку України притаманні невеликі цикли розвитку цієї галузі. Тобто ця галузь зазнає «піків» і спадів у розвитку кожні 3-5 років. Проте, для реалізації глобальних цілей та можливостей конкурувати з європейськими логістичними компаніями, ситуація на транспортному ринку мусить перейти в тривалий період стагнації. Тому для формування конкурентних переваг необхідно приділити належну увагу внутрішнім резервам, притаманним не тільки транспортній галузі, але і в усій соціально-економічній системі України.

Що стосується ще одного сегменту логістичного ринку України – логістики зберігання, то її можна поділити безпосередньо на складування та ряд супутніх логістичних послуг.

Ситуація на ринку зберігання (складування) у 2016 році характеризується зміною негатив-

ної тенденції минулих років на стабілізацію ситуації у цьому сегменті ринку. Відзначається позитивна тенденція у вирівнюванні попиту серед орендарів, здійснено ряд операцій з придбання великих складських приміщень і спостерігається поміркована тенденція скоротити вакансії та стабілізувати орендні ставки [9].

Згідно проведених досліджень було встановлено, що договірна логістика України становить майже 9% від загальної структури логістичного ринку. Так у структурі логістичного ринку сегменти ринку транспортних та складських об'єктів складають 81%, що становить 727,1 млрд. грн. У грошовому вираженні контрактна логістика становила 65,44 млрд. грн. у 2016 році [5; 9].

Отже, ще один парадокс вітчизняного ринку логістики – офіційно ми про нього майже нічого не знаємо. Варто зазначити, що достовірна статистична інформація про структуру і доходи вітчизняного ринку логістичних послуг слабо структурована або взагалі відсутня. Можна знайти статистику перевезень вантажів за видами транспорту, обсяги поштової та кур'єрської доставки, є оцінки обсягів складських послуг тощо. Проте, не можливо виміряти обсяг ринку контрактної логістики, тобто обсягів послуг 3PL-операторів, визначити частки учасників цього ринку, порівняти український ринок з міжнародним.

Висновки з проведеного дослідження. На сучасному етапі економічного розвитку логістичні послуги займають одне із провідних місць на світовому ринку. У результаті дослідження було виділено фактори зростання попиту на логістичні послуги, визначено країни, у яких найбільш розвинений логістичний сектор економіки, розглянуто особливості логістичного ринку України, його сегментацію та вивчено класифікацію логістичних послуг.

Проведений аналіз тенденцій розвитку вітчизняної логістичної системи дозволяє прогнозувати майбутній стан логістики в Україні; чітко виділити проблеми та можливі напрямки зростання, визначити чинники, які сприяють розвитку логістичного ринку, сформулювати усвідомлення необхідності реструктуризації логістичної галузі країни. Дані проведеного дослідження будуть корисними як для визначення вектора логістичного розвитку України, так і для вибору пріоритетних напрямків удосконалення логістики підприємств та організацій.

Підсумовуючи, зазначимо, що глобальний тренд національної логістики змінюється у бік сталого та якісного розвитку. Найближчими роками це дозволить реалізувати величезний логістичний потенціал України, перетворити логістику у найбільш ефективну галузь національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Logistics Performance Index. Website of World Bank. URL: <https://lpi.worldbank.org/report>
2. Логистика в Украине: парадоксы рынка и пути раскрытия потенциала. URL: <http://logist.fm/publications/logistika-v-ukraine-paradoksy-rynka-i-puti-raskrytiya-potenciala>
3. Connecting to Compete 2014. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistics Performance Index and Its Indicators. Website of World Bank. 2014. 72 p. URL: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Trade/LPI2014.pdf>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
5. Pro-Consulting Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <http://pro-consulting.ua/>
6. Желябін І.В. Доставка від дверей до дверей. Бюлетень транспортної інформації. 2011. № 5. С. 21.
7. Burnewisz J. Polska w orbicie strategii europejskich operatorów logistycznych. Spedycja, Transport, Logistyka. 2005. № 5. S. 72.
8. Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics. URL: <http://jsdtl.sciview.net/index.php/jsdtl/announcement>
9. Особливості ринку логістичних послуг в Україні. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/osobennosti-rynka-logisticheskikh-uslug-v-ukraine>

Tsishchyk R.V., Kotys N.V.

STATISTICAL ANALYSIS OF THE STRUCTURE AND TRENDS OF DEVELOPMENT OF THE LOGISTIC MARKET OF UKRAINE

Logistics in Ukraine is developing in accordance with world trends, having a significant impact on the national economic potential, it is stimulating the development of interconnected and related industries, serving as indicators of the competitiveness of our country in the world.

However the rate of development of logistics in Ukraine is lower compared to the global tempo of development of this branch, which leads to a lag behind world logistics processes, insufficient use of opportunities, loss of competitive positions.

It updates the research of the current state and features of the domestic logistics market, its structural components, the main trends and prospects of development in the context of high dependence on global processes.

The purpose of the article is to determine, on the basis of statistical analysis, trends in the development of logistics in Ukraine, to investigate the current state, structure, problems and prospects of development of the domestic logistic market.

The article defines the essence and functional load of the logistic sector of the economy. The circumstances of growth of demand for logistic services are determined, the countries with the most advanced logistic systems are determined. The main statistical indicators characterizing the logistic market of Ukraine are analyzed. The structural components of the domestic logistic market are investigated. The factors influencing the functioning of the national logistic system are determined. The tendencies and prospects of logistic development in Ukraine are revealed. Proposed measures will promote the development of the domestic logistic market.

The analysis of trends in the development of the domestic logistics system allows to predict the future state of logistics in Ukraine; to identify distinctly the problems and possible directions of growth, to identify the factors contributing to the development of the logistic market, to raise awareness of the need to restructure the country's logistic industry. The data of the conducted research will be useful for both definition of vector of logistic development of Ukraine and for the choice of priority directions of improvement of logistics of enterprises and organizations.

Key words: logistics, logistic market, logistic system, logistic services, logistic sector of economy, logistic industry.